

Albert
Cossery

Bohem
zapomenutí lidé

Tato kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

Tato kniha vychází za pomoci programu na podporu publikační činnosti
F. X. Šalda Francouzského institutu v Praze.

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication
F. X. Šalda, a bénéficié du soutien de l'Institut français de Prague.

© Éditions Gallimard, 2003 (première parution aux éditions Joëlle Losfeld
en 1994 et nouvelle édition en 2000)

© Rubato, 2014

Translation © Petr Janus, 2014

ISBN 978-80-87705-26-1

Pošťákova pomsta

Bylo příšerné vedro.

Pošťák se jako každé ráno zastavil v ulici Těhotné ženy před krámkem žehliře Hanáfiho.

– Buď zdrav, pronesl.

Žehliř, který jako obvykle podřimoval, tímto každodenním a nevyhnutelným vpádem trpěl na duši. Pomalu otevřel oči a s otupělým výrazem, který ho pronásledoval od narození, pohlédl na pošťáka. Moc rád by si oči protřel, ale tento pohyb zůstal nedokončen; pokaždé cítil, že je ochromen podivnými, nepojmenovatelnými úzkostmi. Až na tuto nakažlivou bezvládnost to byl nejobyčejnější člověk ve čtvrti.

Odpověděl pošťákovi na pozdrav, pak znovu upadl do prvotního spánku, naprosto marného, bez otřesu, bez úsilí, těžký jako kámen, který klouže na dno vod. Spánek byl jeho přirozeným živlem.

Ale pošťák ho takto nevnímal. Toho rána cítil potřebu si s Hanáfim promluvit o mimořádných záležitostech, které

ho velmi znepokojovaly. Je pravda, že výraz jeho tváře prozrazoval jistou obavu, avšak rázu velmi přizemního, čímž ještě získala na působivosti. Jak bude následně vidět, tato pošťákova obava nebyla zcela neopodstatněná. Vztahy mezi ním a obyvateli ulice Těhotné ženy byly velmi napjaté.

– Probuď se, Hanáfi!

– Co je porád? otázal se žehlíř rozespalým hlasem.

– Ale vůbec nic. Jenom mám pro tebe dopis.

Urputnost, s níž ho pošťák budil, přišla Hanáfimu jako vrchol lidské krutosti. Obtěžování, které nemělo obdoby. Z pošťáka se, protože uměl číst a psát, stal opravdový otrava. Jmenoval se Zúba. Nechal si ve čtvrti několikrát napráskat, ale přesto se do ní vždy vracel. Nebylo možné ho znechutit. A tak aby dostal nárokům své služby, riskoval každý den, že se své ženě vrátí na nosítkách veřejné zdravotní péče. Trnem v oku byla místním hlavně jeho plátěná khaki uniforma, která dráždila smysly svým vojenským, až válečnickým vzhledem. Poštovní správa mu od jisté doby musela přidělit udatného četníka, který ho doprovázel při jeho putování touto nepřátelskou a zvrhlou čtvrtí.

Byl to slabý člověk malého vzrůstu. Celým svým vzhledem podněcoval zlomyslnost a přitahoval nepřátelství. S velkým poštovním pytlem visícím přes rameno působil dojmem padělku lidského druhu, vyznačujícím se jistou zvláštní a výmluvnou neslušností. Místní uličníci ho při jeho pochůzkách čtvrtí často plácali obratně drzýma ruka-

ma po hubené zadnici. Zatímco on jakožto vzdělaný člověk jim pouze zdvořile nadával.

Nevděčnost tohoto povolání spolu s veškerým nebezpečím, které v podobných případech přinášelo, v něm utvrdila dojem, že je svým způsobem hrdina. Čistě z pocitu nadřazenosti začal nosit brýle.

Jako potápěč vynořivší se z vln objevil se žehlíř znovu na hladině života. Přinesl si s sebou hojnou zásobu překrásných snů, které ztratily svou pravděpodobnost, sotva se jich dotklo světlo probuzení, posmutněly a potemněly a byly už jen pouhými útržky opravdového, děsivého života, plného úzkosti a utrpení. Vyčítal si, že v přítomnosti toho otravného pošťáka se vždy ukázal jako slaboch. A teď je tu zas, ten, který mu brání ve spánku. Mohlo nebe dopustit takovýto zločin? Kde zůstala lidskost a lidské bytosti a veškerá civilizace? Vykřikl, aby vypadal zle, zničen ospalostí však působil nepřesvědčivě:

– Co to říkáš, ty parchante! Dopis pro mě? Jakej hampejz si zase usmyslil mi psát? Můžeš si ten tvůj dopis nechat, nebo si ho dej svý matce. Já ho nechci. Jenom se mi vysmíváš, zatracenej pošťáku!

Žehlířovo odhodlání bylo naprosto upřímné a v dokonalé shodě s jeho lhostejnou a línou povahou. O dopise nechtěl ani slyšet. Tak to prostě bylo.

Pošťák mu ho mohl zanechat a odejít, ale k dovršení vši smůly byl dopis doporučený. Jak ho tedy navíc přimět,

aby podepsal jeho přijetí? Zúba věděl, že to nebude jednoduché. Žehlířovy zásady byly natolik mimo veškerou realitu, že bylo nemožné ho snadno přesvědčit o čemkoli.

– Při Alláhu! Hanáfi, bratře, já se ti nevysmívám! Ten dopis je opravdu na tvé jméno. A navíc je doporučený.

– Říkám ti, že ho nechci, ty parchante! Doporučený dopis; ten určitě není pro mě.

– Je pro tebe; podívej se, tady! Nikdo jiný na světě neumí luštit adresu tak jako já. Kdybys to tu mohl podepsat...

Poslední slova vyslovil váhavě, zdálo se, že přemítá o něčem banálním a neskutečném. Navíc mu cosi uvnitř radilo vyčkat, nic dalšího neříkat.

Žehlíř, který prosouložil se svou ženou celou předchozí noc, snadno podléhal rozvleklosti rozhovoru. Dlouhé rozmluvy neměl rád, zvláště ne během dne. Ta příhoda s doporučeným dopisem mu připadala nepravděpodobná, jako by to byla léčka. Protože neuměl číst, nemohl rozeznat své jméno na obálce, kterou mu pošťák předkládal.

Po úmorném dohadování – které trvalo skoro čtvrt hodiny – se uvolil místo podpisu naškrábat jakousi obrácenou pyramidu. Utěšoval se však tím, že s podobným podpisem se může vykašlat na úřady, na ony slavné a hrdé úřady, které ve svých službách zaměstnávají nekonečně mnoho lidí, jako je Zúba. Aspoň tohle by bylo!

– A teď mi to, ty parchante, přečteš, nebo tě zabiju.

Intelektuálně polichocen pustil se pošťák dychtivě do díla. Konečně mohl tomu nevzdělanému žehlíři předvést, co všechno dovede.

Ulice Těhotné ženy (byla tak pojmenována, protože její obyvatelky byly neustále v jiném stavu) zaujímal v Manšijehu, domorodé čtvrti města Káhiry, rozhodující a význačné místo. Většina jejich mužských obyvatel žila zázračným způsobem a téměř každý den mlátila své ženy. To částečně vysvětlovalo jejich nárůst v ostatních ulicích čtvrti, kde ženský element neomezeně převažoval. Tady vládli muži, a vládli bezpodmínečně.

Z hygienických důvodů se rozhodli zbavit přirozený řád ulice neblahého hluku. První, koho tyto represálie zasáhly, byli potulní prodavači. Tito barbarští tvorové totiž přicházeli každé ráno v šest hodin a po způsobu prostitutek hlasitě nabízeli své odporné zboží, které bez uzardění přirovnávali ke vzácnému ovoci. Za těchto podmínek se ranní spánek, tak drahý našemu pokojnému obyvatelstvu, stal těžko dostupným luxusem, nadějí z řádu fantastických. Trvalo mu několik měsíců, než se této pohromy zbavilo. Avšak ve stejné době, kdy probíhal boj proti potulným prodavačům, začalo rovněž tažení proti automobilistům a záplavě dalších hluků rušících věčné snění. Zkrátka bylo nemilosrdně zakročeno proti všem narušovatelům veřejného klidu. Případy zuřivosti vůči provinilcům se množily. Příkladem za všechny budiž onen prodavač zeleniny, kterého jedno-

ho krásného rána našli zvráceného na svém vozíku; budil dojem někoho, kdo spí, ale byl zcela jednoduše mrtvý.

Policejní vyšetřování přineslo senzační odhalení. Nešlo o vraha, neboť toho by nebylo nutno dlouho hledat, ve hře byl jiný, hluboce lidský zájem. Obchodník se zeleninou podle všeho podlehl následkům mocného nárazu hliněného nočníku, který mu z okna svého doupěte vrhl na hlavu Radwán Aly, nejchudší člověk na světě. A v tom právě tkví onen lidský rys: hliněný nočník, kterým Radwán Aly skolil obchodníka, byl jeho jediným majetkem a on ho obětoval k uchránění ranního spánku celé ulice. Tváří v tvář takové-muto smyslu oběti, zůstali zmateni i samotní policisté.

Teď když byla ulice poměrně tichá, bylo možno spát až do oběda, aniž byl člověk rušen venkovním hlukem. Panovalo nesmírné, ba přímo vražedné vedro. Hanáfi rozpačitě čekal na výsledek neblahého čtení. Mučila ho ospalost.

– Tak co tam je? zeptal se konečně.

Pošťák zaujal učenou pózu a nanejvýš sebejistým tónem pronesl:

– Je to dopis od řezníka Šantúha.

– Řezník Šantúh! No co mi ten ještě chce?

– Zdá se mi, můj drahý Hanáfi, že mu něco dlužíš.

– Já že mu něco dlužím? Něco? Zúbo, synu své matky, přestaneš mě už trápit? Při Alláhu, ty nejsi pošťák, ty jsi sesláním zkázy. Zúbo, synu, mám tě rád... Jen mě prosím tě nech na pokoji.

Ale Zúba zůstal neoblomný. To slovesné dílko ho na nejvyšší míru zaujalo. Některé výrazy v dopise vskutku přesahovaly jeho schopnosti. Ocital se tváří v tvář bohaté literatuře, zvrhlé ve výběru slov. Řezník Šantúh si musel nechat dopis napsat písařem mimořádného talentu a píce.

Aby si byl jistější, přečetl Zúba dopis ještě dvakrát nebo třikrát a pak vše definitivně shrnul:

– Hanáfi, bratře, je to všechno velmi jednoduché... Tvůj krám patří řezníkovi Šantúhovi... Už šest měsíců jsi mu nezaplatil. Takže ti laskavě oznamuje, že pokud do čtyřia dvaceti hodin neobdrží zpět své peníze, nechá tě zabrat.

– Nechá mě zabrat? A co pak?

Pošťák, který počítal se svým triumfem, byl touto nečekanou odpovědí zhnusen.

– Opouštím tě, řekl. Buď zdrav.

– Zůstaň, ty parchante! Zatracenej pošťáku! Hned jsem věděl, že mi nemůžeš přinést nic než žal. Říkáš, že mi sebere krám?

– To, co je v krámu.

– Ale v krámu nic není!

To zjištění bylo velmi prosté. Nebylo třeba unavovat oči, aby si člověk povšiml, že žehlířův krám pomalu pustnul. Kromě velkého dřevěného stolu pokrytého šedou látkou, který původně sloužil k žehlení, v něm byly jen ojedinělé bezvýznamné předměty, navíc zašlé špínou a bídou toho místa.

– Určitě prodá tvoje žehličky, řekl Zúba.

– Žehličky! Tak to ho s nima, zkurvysyna, ještě předtím, než je prodá, zabiju!

Žehličky ležely opuštěné v zadní místnosti za krámem, prolezlé rzí, podobny archeologickým kuriozitám. Ostatně všechno v této zadní místnosti působilo dojmem, jako by vzešlo z nějakých nedávných vykopávek. Sem také za jistých nocí zacházeli místní výtečníci, aby zakusili zakázané slasti hašiše. V tomto ohledu měl Hanáfího krámek pro celou čtvrt' prvořadý význam.

Tento nečekaný úder, zasazený řezníkem, převracel navěky zavedený řád. Kde budou drogu kouřit? Té náhlé a strašné pohromě bylo třeba co nejrychleji zabránit.

– Myslíš, že je hodně bohatý? zeptal se pošťák.

– Ale kdo?

– No přece Šantúh.

– Samozřejmě že je bohatý; patří mu celý tenhle krám, odpověděl Hanáfí, který měl za to, že samotná skutečnost vlastnictví jeho vlastního krámku představuje obrovské jmění. Odér hašiše, který se ještě vznášel ve vzduchu, byl takto mnohými oceňován. Místo, kde se droga kouřila, zaujímalo v žehliřově mysli význam místa posvátného.

– Co tedy hodláš dělat? ptal se znepokojeně pošťák, který už chtěl odejít, čekal však, jak Hanáfí vyřeší svou nešťastnou situaci.

– Úplně jednoduše. Půjdu a zmlátím svoji ženu, řekl Hanáfi zasmušile a nezvratně. Žádná jiná možnost není.

– Proč? Ona má peníze?

– Ne, ale moje tehýně. A ta nerada vidí, když je její dcera bita. Má srdce. Už chápeš?

Pošťák chápal moc dobře. Žehliřovy způsoby ho však pobuřovaly. Jakožto člověk vznešený a vzdělaný mlčel.

– Budu muset jít a tu zatracenou ženskou zmlátit, pokračoval žehliř. Nařiká tak hlasitě, že by mohla sama nahradit celý sbor plaček na tryzně. Zase řeknou, že tropím skandál, že hluk z mého suterénu ničí život a zamořuje celou ulici. Ale co naplat? Přece musím tomu zpropadenému Šantúhovi zaplatit. Jinak je s hašišovými seancemi konec. Už nějakou dobu ho zaměstnávala myšlenka, že se zvedne. Nařídil pošťákovi: „Počkej tu na mě. A hlavně se ani nehni, ještě tě budu potřebovat.“

Pomalým, hluboce neúčelným a zcela neživotným pohybem se zvedl z židle, na níž seděl od rána jako přikovaný, pak se několikrát protáhl a uvolněně, vznešeně zívnuł. Jeho bílá dželaba přecházela do žalostné šedi. Její špína nebyla jen následkem chudoby, ale spíše prostého opomíjení věcí cizích jeho soukromému snu, snu ušlechtilému a tak vzácnému a božskému, až měl strach, že ho po cestě ztratí, jakmile se pohne, jakmile učiní sebemenší gesto. A celá jeho osoba se ztrácela v krámě, tříštila se do atmosféry, když vtom – zahrav pojednou

spánek – se dal jako něco rychlého a nepatrného do pohybu.

Zašel do zadní místnosti pro neforemný kousek dřeva, který sloužil jako obušek.

Slunce vysoko na obloze se snoubí v bláznivém objetí se zemí. Vzduch je nabitý nářky podobnými přidušeným výkřikům trýzněné panny. Horká hmota proniká, protéká životem, spalující živé bytosti, probouzející stvůry v bezbranných dětských tělech, pustošící vše ve svém pekelném hněvu a vzbuzující žízeň, žízeň všeho: úst, duše, očí, kůže. Ach, kdo vysvobodí lidi z toho pekla; z vírů prachu, který oslepuje, toho prachu, který vdechují, který bez ustání polykají; potu, jenž vás topí ve svých vlhkých vodách, odkapává vám z povrchu kůže a váš oděv je díky němu tak lehký, nesnesitelný, lepkavý, až se vám chce umřít. Někde u zdi patrně schnou výkaly, nehledě na mouchy, strašlivý národ much, vydávající se za pokořitele ran a hledající potravu v dutinách prasklých, krvavých očních jamek; v blízkosti dětského nosíku, kde třpytivý sopel vábí jejich odporný roj; infikující tuto hrubou stravu souzenou chudým, chudým, kteří se už netrápí, kteří se už nehýbají, protože jsou znechuceni světem a všemi jeho záležitostmi.

Hanáří se vrátil a položil obušek blízko sebe na stůl. Ještě nebyl vůbec rozhodnut, jestli půjde svoji ženu zmlátit. Veškerá jeho únava ho odrazovala od činu tak pohybově náročného.

Albert Cossery

Bohem zapomenutí lidé

Z francouzského originálu *Les hommes oubliés de Dieu*
vydaného nakladatelstvím Joëlle Losfeld v Paříži roku 2000
přeložil Petr Janus

Odpovědný redaktor Jiří Kettner

Obálka a grafická úprava OFICINA

Sazba JT

Vydalo nakladatelství RUBATO v Praze roku 2014

Vytiskla TISKÁRNA PROTISK, s. r. o., České Budějovice

První vydání

ISBN 978-80-87705-26-1

RUBATO

Sarajevská 8, 120 00 Praha 2

www.rubato.cz

studio@rubato.cz

RUBATO

Vydali jsme

Jean Cocteau – Opium

Pascal Quignard – Terasa v Římě

Henri Michaux – Cesta nepoddajnosti

Elsa Aids – Trojjediný prst

Jak vznikla a hospodařila TJ Letové sporty

Tleskač v Praze

Neviditelný výbor – Vzpoura přichází

Ch. Deloivre, Ch. Dubois – Circus politicus

Peter Handke – Úzkost brankáře při penaltě

Peter Handke – Velký pád

Jan Smutný – Hmotný bod

Gianni Vattimo – Transparentní společnost

Antonio Di Benedetto – Zama

Gisèle Prassinós – Tvář s lehkým záchvěvem trápení

Umění protestu (Filip Pospíšil ed.)

Flann O'Brien – U ptáků plavavých

Eric Gill – Esej o typografii

S. ^{d.} Ch. – Fantom Morgalu

Maurice Blanchard – Koncert samoty

Michal Jurza – Evangelium zlořádu

Petr Steiner – Václav Havel a invaze do Iráku

Bruno Munari – Umění jako řemeslo

Gillo Dorfles – (Nová) móda módy

Elsa Aids – Nenávist

XXV. Výročí

S. ^{d.} Ch. – Divadelní Brno

Připravujeme

Albert Cossery — Hrdí žebráci

Frank Whitford — Bauhaus

Antonín Kosík — Insistence

Daniel Raventós — Materiální podmínky svobody

Maurice Blanchot — Temný Tomáš

Richard Hollis — Stručná historie grafického designu

Princezna Sapfó — Tutu

Wiener Gruppe

Georges Perec — Co je to tam na dvoře za kolo s chromovanými řídky?

Georges Perec — W aneb Vzpomínka z dětství

Georges Perec — Muž, který spí

Edouard Levé — Autoportrét

Edouard Levé — Díla

Edouard Levé — Sebevražda

Stefan Themerson — Generál Piesc / Kardinál Pölätüo

Stefan Themerson — Záhada sardinky

Roberto Arlt — Sedm bláznů

Antonio di Benedetto — Tišitel

Giorgio Agamben — Oheň a příběh